

О. П. Шипотілова

**ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ
(1989–1998 рр.)**

Ключові слова: Народний Рух України, видавнича діяльність, історіографія, преса, громадськість, Миколаївщина.

Ключевые слова: Народный Рух Украины, издательское дело, историография, пресса, общественность, Николаевщина.

Key words: Narodny Rukh of Ukraine, publishing activity, historiography, the press, the public, Mykolaiv region.

Громадсько-політична діяльність Народного Руху має різні напрямки партійної роботи в регіонах України. Перш за все організація сприяє піднесенню історико-культурного та духовного життя українців. По-друге, з року в рік рухівці продовжують вести просвітницько-агітаційну, благодійну, а також видавничу справу.

Докладніше зупинимося на вивченні досвіду видавничої діяльності рухівців на теренах Миколаївської області. Споконвіку преса була носієм зв'язку з громадськістю, адже, являючись друкованим органом, могла донести інформацію про досягнення та надбання роботи Миколаївської крайової організації починаючи з моменту її створення.

До сучасної рухівської історіографії, в якій іде мова про Миколаївську крайову організацію зокрема та Народний Рух в цілому, відносять роботи як вітчизняних, так і зарубіжних (діаспорних) істориків. Одними з перших публікацій стосовно проблем виникнення і становлення Народного Руху України є монографічні праці вітчизняного дослідника О. Гараня [1]. Колишній політичний оглядач «Народної газети» В. Ковтун в своїй роботі подав великий фактичний матеріал. Також вона має джерелознавче значення [2].

У контексті наукової проблеми цінною є монографія Г. Гончарука «Народний Рух України: Історія» [3], де здійснено першу спробу комплексного вивчення НРУ, простежено основні етапи створення, розвитку організації й її крайових, районних відділів. Стосовно Миколаївського руху зазначено, що діяльність цієї крайової ланки є прикладом для наслідування

подібним організаціям Південного регіону. Цікаво, що автор монографії подає матеріали про різні напрямки роботи миколаївських рухівців, а саме: просвітницько-агітаційну, соціальну, благодійну та видавничу [4].

Також, питаннями діяльності Миколаївської організації НРУ займався Ю. Діденко [5].

В наукових статтях О. Полішкарової, присвячених вивченню політичних партій Миколаївщини, висвітлюються ідеї зародження Народного Руху в регіоні. Авторка зазначає, що неформальні кола області увійшли до складу новоствореного осередку [6].

Серед зарубіжних (діаспорних) праць, що розглядали різні аспекти громадсько-політичного руху, можна назвати роботи А. Камінського, Д. Квітковського, Р. Шпорлюка, П. Магочі [7].

Метою даного дослідження є аналіз та вивчення видавничої діяльності Миколаївського крайового (обласного) руху. Верхня межа — це починаючи з 1989 року, тобто з моменту створення організації в регіоні, нижня — до парламентських виборів 1998 року.

Невирішеними раніше частинами загальної проблеми є: вивчення видавничої справи Миколаївської крайової організації НРУ, визначення впливу рухівської преси на соціокультурний розвиток регіону, рівень ефективності інформування громадськості рухівцями з питань ідеологічного державного, культурного та духовного відродження в русифікованому регіоні.

В цілому діяльність Руху на Миколаївщині розпочалася з національно-культурного спрямування. Попри надзвичайно складні фінансові умови, політичний тиск з боку місцевої влади, члени НРУ несли читачеві слово правди, обстоювали ідею національної державності та демократії. У невеликих тиражах широкій читацькій аудиторії в регіонах країни виходила місцева рухівська преса. Особливою популярністю відзначались рівненська «Волинь», чернігівська «Сіверщина», житомирське «Віче», «Карпатський голос», а також миколаївська «Український Південь».

З початку створення крайового руху на Миколаївщині друкувалась газета «Чорноморія» [8]. 12 листопада 1993 р. світ побачив газету «Українській південь», яка стала консолідую-

чою трибуною усіх національно-демократичних сил області [9]. В першому номері були представлені матеріали громадсько-політичної, культурної та розважальної тематики. На титульній сторінці голова НРУ В. Чорновіл привітав першу миколаївську рухівську газету, в якій зазначив: «Сьогодні, коли незалежна Українська Держава опинилася в дуже складному становищі, коли необхідно негайно міняти збанкрутілу політичну систему, розпочинати реформи, зупинити зубожіння народу, стати поперек дороги мафії і злочинності, роль демократичної преси важко переоцінити» [10].

Шеф-редактором «Українського півдня» став голова Миколаївської крайової організації НРУ Юрій Діденко. У сприяттні становлення часопису взяли участь коло журналістів, насамперед це — Всеволод Ільїн, Дмитро Кремінь, Анатолій Колесник, Микола Баранов, Валерій Бойченко та багато інших. У 1994 р. газета «Український південь» отримала статус загальноукраїнської [11].

Порівнюючи дані за 1994 і 1995 роки, кількість читачів «Українського півдня» по передплаті збільшилась у 20 разів і складала близько 15 тисяч [12]. Розширення читацької аудиторії підтверджує зростаючий інтерес до матеріалів, які подає часопис, а також до діяльності Народного Руху в цілому.

За відносно невеликий термін становлення (з 1993 по 1995 р.) газета стала провідником національного відродження області. «Український південь» виступав джерелом інформації про діяльність організацій Народного Руху України, зокрема, Одеської крайової організації [13]. В числі небагатьох видань висвітлював те, що замовчувалось в офіційних мас-медіа. На шпальтах часопису регулярно друкувались колонки «Рух-прес», агенції «Південь».

Місцева влада всілякими засобами перешкоджала функціонуванню газети (проблеми з підпискою, з блокуванням і т. д.). Так, у восьмому номері щотижневика (від 24 лютого 1994 р.) в колонці «Повідомляє МИКОЛАЇВРУХІНФОРМ» відмічено: «11 лютого 1994 р. при розповсюдженні газети «Український південь», що подає критичні матеріали про зловживання можновладців усіх рангів — від обласної держадміністрації до представників Президента у районах — була спроба затримати активістів Руху на вулиці Радянській. Але, вбоявшись

привернення уваги до цієї події, міліцейський наряд облишив розповсюджувачів» [14].

Керівники Миколаївської крайової організації НРУ всіляко сприяли доступності «Українського півдня», коли виникали складності з переплатою в регіоні «Народної газети», «Шляху демократії», «Час/time».

Цим видавнича справа миколаївських рухівців не обмежилась. Вони стали співзасновниками низки видань в області. Однією з них стала газета «Миколаївський меридіан». Хоча вона була заснована як екологічний вісник в травні 1990 р. й мала іншу назву «Родная природа», в 1994 р. Миколаївський рух посприяв її оновленню [15]. Тематика часопису розширилась, якщо раніше це було суто екологічне видання, то згодом її видавці почали звертатись до проблем економіки, науки, техніки, медицини, краєзнавства, туризму, спорту.

В Новобузькому районі Миколаївська крайова організація НРУ починаючи з 1995 р. заснувала першу районну місячну газету «Новобузький вісник» [16].

А також, до газети «Український південь» почав виходити додаток шкільної газети «Шкільні литаври», в якій педагоги миколаївських шкіл давали поради вчителям з ведення виховної роботи серед молоді.

В місті Києві 1995 р. відбулись Установчі збори Асоціації регіональної демократичної преси України, участь в якій взяла миколаївська делегація. П'ятнадцять редакторів обласних та районних газет, засновниками яких є Рух, «Просвіта» та інші обговорили катастрофічну ситуацію, в якій опинилась недержавна демократична преса. Збори очолювали голова Руху, шеф-редактор газети «Час/time» В. Чорновіл та заступниця голови НРУ О. Бондаренко. Після короткого аналізу політичної та економічної ситуації В. Чорновіл обґрунтував необхідність об'єднання регіональних видань демократичного спрямування. Для допомоги регіональній пресі була створена Міжнародна пресова фундація імені Василя Симоненка, під егідою Асоціації. До складу Асоціації увійшли п'ятнадцять газет різних регіонів України, в тому числі представники миколаївської газети «Український південь» [17].

За повідомленням газети «Час/time» (від 30 жовтня — 5 листопада 1997 р.) часопис «Український південь» став перемож-

цем конкурсу «Засоби масової інформації для громадянського суспільства», організованого Фондом «Євразія». Головного редактора Юрія Діденка визнали одним із кращих журналістів-учасників цього конкурсу. Газета отримала грошову премію, її шеф-редактор — можливість стажуватися у західноєвропейських медіях [18].

Отже, діяльність Миколаївської крайової організації НРУ на теренах області сприяє державному та культурному відродженню регіону. Друкований орган миколаївських рухівців слугує просвітницьким засобом єднання з громадськістю. На шпальтах газет висвітлено актуальні теми, присвячені як діяльності рухівців на Півдні, так і соціально-побутовим аспектам. Статті є доступними та зрозумілими кожному читачеві. Миколаївська крайова преса має національно-демократичне незалежне спрямування, в чому і полягає її особливість.

Джерела та література

1. Гарань О. В. Від створення Руху до багатопартійності / Олексій Васильович Гарань. — К.: Видавництво товариства «Знання» України, 1992. — 48 с. — (Сер. 1 «Час»; № 1). Гарань О. Убити дракона. З історії Руху та нових партій України / Олексій Гарань. — К.: «Либідь», 1993. — 198 с.
2. Ковтун В. Історія Народного Руху України / В. Ковтун. — К.: Факт, 1999. — 407 с.
3. Гончарук Г. І. Народний Рух України. Історія / Григорій Іванович Гончарук. — Одеса: Астропринт, 1997. — 380 с.; іл.
4. Там само. — С. 219.
5. Діденко Ю. В. Народний Рух у державотворчих процесах України (1989–2002 рр.): [монографія] / Діденко Ю. В. — Одеса: Астропринт, 2006. — 176 с.
6. Полішкарлова О. О. Політичні партії на Миколаївщині: структура, функції, особливості діяльності / О. О. Полішкарлова // Наукові праці НАУКМА: Збірник. — Миколаїв, 2001. — Т. 12: Політичні науки. — С. 45–47. Полішкарлова О. О. Україна ХХІ століття у передвиборчих програмах політичних партій / О. О. Полішкарлова // Наукові праці НАУКМА: Збірник. — Миколаїв, 2000. — Т. 5: Історичні науки. — С. 114–117.
7. Камінський А. На перехідному етапі: «Гласність», «перебудова» і «демократизація» на Україні / Анатоль Камінський. — Мюнхен: Український вільний університет, 1990. — 623 с. Квітковський Д. Боротьба за українську ідею. Збірник публіцистичних творів. Упоряд. і ред. В. Верига. — Дейтройт. — Нью-Йорк. — Торонто. — 1993. — 604 с. Шпорлюк Р. Імперія та нації / Ро-

- ман Шпорлюк; [пер. укр.]. — К.: Дух і Літера, 2000. — 354 с. Magocsi P. R. History of Ukraine. — Seattle: University of Washington press, 1996. — 784 p.
8. Чорноморія. — 1989. — № 1. — грудень. — С. 1.
 9. Український південь. — 1993. — № 1. — 12 листопада. — С. 1.
 10. Там само.
 11. Рух — вагомий фактор української держави // Український південь. — 1994. — № 30—15 вересня. — С. 2.
 12. Український південь. — 1995. — № 1. — 5 січня. — С. 1.
 13. Український південь. — 1995. — № 22. — 1 червня. — С. 3.
 14. Український південь. — 1994. — № 8. — 24 лютого. — С. 2.
 15. В добру путь, «Миколаївський меридіан» // Український південь. — 1994. — № 8. — 24 лютого. — С. 3.
 16. Рух — робота на перспективу // Український південь. — 1995. — № 6. — 9 лютого. — С. 3.
 17. Журналісти демократичних видань об'єдналися. Давно пора! // Український південь. — 1995. — № 17. — 27 квітня. — С. 3.
 18. Час/time. — 1997. — № 43. — 30 жовтня — 5 листопада. — С. 4.

Анотації

***Шипотилова Е. П.* Издательская деятельность Николаевской областной организации Народного Руха Украины (1989–1998 гг.).**

В статье проанализирована и изучена издательская деятельность Николаевской краевой (областной) организации НРУ, начинаемая с 1989 года, то есть с момента создания ее в регионе, к парламентским выборам 1998 года. Также осуществлен общий обзор издательского дела, установлен уровень влияния руховской прессы на общественное мнение Николаевского региона, исследуется вклад издательской деятельности в государственное, культурное и духовное возрождение края.

***Shypotilova O. P.* Publishing activity of Mykolaivsky regional organization of NRU (1989–1998).**

The article deals with the publishing activity of Mykolaiv regional organization of NRU since 1989, that is from the moment of its creation in the region, to parliamentary elections of 1998. Also, the general review of the publishing business is carried out, the level of influence of the Rukh press on public opinion of Mykolaiv region is analyzed, contribution of the publishing activity to the governmental, cultural and spiritual revival of the land is examined.